

Den grønlandske bolig i dag . I

*– nogle generelle betragtninger vedrørende forventningerne til boligen –
og muligheden for at få indfriet disse forventninger*

af læge Ole Berg

Hvilke tanker gør man sig i Grønland ved valg af bolig, ved indflytning og efter at have boet i boligen i et par år?

Hvilke erfaringer har man i forvejen om huses placering i terræn, og efter verdenshjørne, vindretning og nedbør, – erfaringer, man gerne vil have lov at drage nytte af under disse arktiske himmelstrøg?

Det er så svært offentligt at skulle stå frem og fortælle om sine erfaringer med egen eller andres bolig, at skulle formulere konstruktive alternativer i ord og streg i læserbreve eller på møder, hvor man gerne ville udtrykke sine ønsker og krav til en bolig, – en bolig for grønlændere i Grønland.

Om at få lov at tale uformelt.

Den grønlandske husmor i Grønland kan fortælle meget om sin bolig under et interview, hvor tid ingen rolle spiller, hvor tolkning er unødvendig, og hvor et brugsmønster kan beskrives som: „hér læser den ældste lektier“, – „hér hænger vi udetøj til tørre“, – „hér er kakkelovnen fjernet i soveværelset, fordi vi alle sover her“, – og „hér sover vi så mange, for kakkelovnen mangler“.

Sidder man i sit eget hus og har en dobbeltsproget bolig-interviewer på besøg, så har man mulighed for at fortælle – og kommentere den på stedet foretagne opmåling og nedtegning af hele boligen, inclusive møblering og registrering af boligbrugsmønstret.

Under mine mange udbytterige besøg først hos 151 byfamilier i Narssak i 1969, dernæst hos 87 familier i Sårdlok, K'agssimiut, K'agssiarssuk, Igaliko og Sdr. Igaliko samt på fåreholderpladserne i Bredefjord, Skovfjord og Sdr. Igalikofjord i 1970, blev jeg mere og mere fascineret af studiet af boligtradition, boligindretning og boligbrug.

Om at foretage en boligundersøgelse.

Tretten år ialt i Grønland, heraf fem år som læge fra 1963–1968, gjorde det naturligt for mig nu som forsker ved Universitetets Hygiejniske Institut i København at tage den opgave op at studere boligens betydning for sundhed og trivsel, dens funktion som klimaskærm mod det arktiske vejrlig og som ramme om familien og dens aktiviteter.

Jeg ønskede at belyse sammenhængen mellem på den ene side sygeligheden hos

Sárdloq.

Fot. Ole Berg (1970).

børn og voksne i Sydgrønland (knap 1300 personer), – og på den anden side sociale faktorer, heriblandt boligen.

I denne forbindelse er det ikke nok at notere sig boligens størrelse i m² brutto, m² netto og m³ luft pro persona, – det er heller ikke nok at bemærke, om der er kakkelovn eller centralvarme, tørkloset eller WC, badeværelse eller ej, etc. Det er vigtigt også at vide, hvor mange mennesker, og heraf specielt hvor mange børn, der er brugere af boligen, – og hvordan de bruger den.

For forskellige, både akutte og kroniske, sygdommes vedkommende er det vigtigt at vide, om f. eks. alle seks familiemedlemmer sover to og to i hvert af boligens tre rum, eller alle seks sover i et og samme rum, – og hvorfor.

Om at lytte.

Det faldt ganske naturligt, at en stor del af tiden under besøget ofte gik med at lytte til familiens tanker om alternative boligformer og -indretninger på den pågældende lokalitet i al almindelighed og i familiens bolig i særdeleshed. At det betød uendeligt meget for mig, at jeg er dobbeltsproget, skal blot anføres for fuldstændighedens skyld.

Der var overalt stor interesse for undersøgelsen, og der var tid til snak og bemærkninger, såsom: „denne ekstra dør til stuen med ialt tre døre bruger vi aldrig, den er altid låst“ (type 7), – „tænk at lægge proviantrum inde midt i huset op ad varm skorsten og brandmur; hér kunne have været gennemgang til stuen i stedet for nu kun gennem det lille køk-

ken“ (type 16), – „dette typehus er det bedste til en blæsende bygd, blot bruger vi kun køkkenindgangen og anvender den „fine“ forstue som ekstra kammer“ (type 19), – „vi tør næsten ikke sove ovenpå; vi kan ikke komme ned, hvis det brænder; der er jo ingen (brandsinkende – red.) døre ved den åbne trappe fra stue til loft; som du ser har vi hængt rebstiger ved gavlvinduerne“ (type 12 U2/67), – „hvorfor er der til denne tre-værelses lejlighed med seks beboere kun en entré på 1,6 m² at hænge vådt udetøj til tørre i?“, – og „hvor skal vi dog gøre af vor proviant!“ (lejligheder i blokkene A–C i Narssak).

Om at omsætte ideer til praksis.

Mange tanker gør brugeren sig om sin bolig, – forslag til ændringer diskuteres i familien, og nogle af dem foretages med eller uden økonomisk tilskud fra Boligstøttens midler. Ændringer, der er lærerige eksempler og gode ideer for andre brugere såvel som for planlæggere. Men hvem ser disse konstruktive ideer og problemløsninger? – hvem hører om dem?

Det påstås, at man ikke får meget ud af en tilfredshedsundersøgelse, af en registrering af folks subjektive meninger – i dette tilfælde om boliger, – meningsdannelser, hvori som en naturlig proces indgår en sammenligning mellem egen og andres bolig-udformning, – mellem fortidens, nutidens og fremtidens bolig. Det påstås, at man ikke kan sammenligne med noget, man ikke kender, og at menigmand ikke kan formulere principielle ideer om alternative boligudformninger.

Nej, måske ikke i artikler eller på talerstol. Men så må man ud at hente idé-

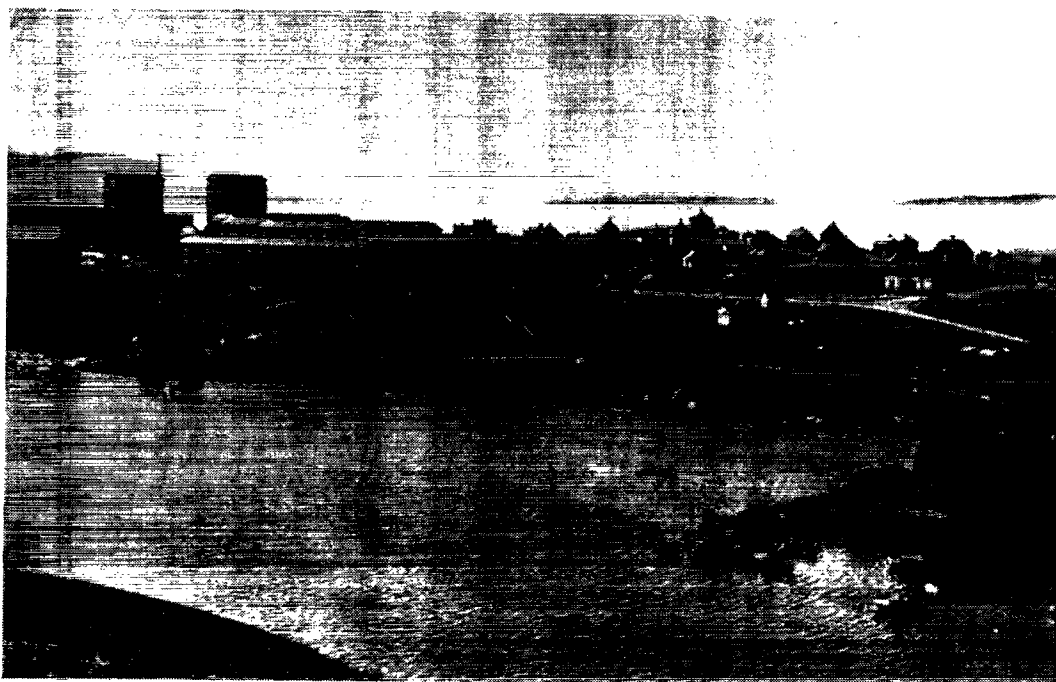
erne og forslagene til udformning af den grønlandske brugers bolig i Grønland. Dette er endvidere den eneste måde, hvorpå man kan registrere forskelle i krav og forventning til boligen, forskelle betinget af faktorer som lokalitet, erhverv, familiestørrelse og -sammensætning.

Familiesammensætningen, de indbyrdes familierelationer i husstanden, er ikke mindst vigtig. Hvad enten man virkeligt ønsker at have farmor boende eller blot ikke kan komme uden om det, er det at have et 3., ja måske endda et 4. generationstrin boende noget, man må kunne tage hensyn til ved valget af bolig. Det burde være klart for enhver, at det, også i byerne, er en fordel for samfundet som helhed, at den grønlandske flergenerations-husstand, „storfamilien“, kan få rimelige forhold at eksistere under.

Om at afholde Boligseminarer i Grønland.

De grønlandske kvindeforeningers boligseminarer er en betydningsfuld nyskabelse. De er det forum, hvor grønlandske boliger bliver drøftet mellem lokale kvindeforeningers repræsentanter, interesserede kommunalpolitikere, administrativer, boligplanlæggere og personer, der i øvrigt på den ene eller anden måde beskæftiger sig med den grønlandske boligproblematik. En broget blanding af personer fra Grønland og Danmark, der dog alle har eet til fælles: interessen for den grønlandske bolig.

Der har været afholdt to sådanne seminarer, ét i 1967 og ét i 1970, hvert med sin senerehen offentliggjorte, fylde seminarrapport. Denne rapport ud-

Narssaq. Gammelt og nyt boligbyggeri.

Fot. Ole Berg (1970).

kommer i grønlandsk – og i dansk udgave, men forhandles desværre ikke i butikkerne; kun biblioteker, skoler, kommunalbestyrelser og kvindeforeninger får den tilsendt, ligesom særligt interesserede kan rekvirere den.

Jeg havde selv chancen at deltage i seminaret i 1970 i Godthåb, hvortil jeg rejste efter at have afsluttet anden fase af min feltundersøgelse. Det var en stor oplevelse og meget udbytterigt for mig at deltage i de to ugers intense og levende debat om små og store boligproblemer, lige fra den enkelte boligs udformning og indretning, over planløsninger af mindre eenfamiliehus-kvarterer, til diskussioner om hele bydeles planlægningsprocesser.

Der var mange spændende indlæg om emner, som f. eks. Bo-miljø, Familietrivsel, Beslutningsprocessen i det grønland-

ske byggeri, etc. Socialmedhjælpere fra kysten fortalte om deres erfaringer med familiers boligproblemer, og arbejdsgrupper affattede rapporter om Skrammellegepladser, Fællesfaciliteter, Etagebyggeri, Trafikproblemer, etc.

Efter seminaret udsendtes en samlet rapport med gengivelse af mødeprogram, indlæg, delrapporter, diskussions-resuméer og konklusioner. Konklusionerne grupperedes omkring syv hovedpunkter, som her skal refereres i uddrag:

1. *Generelle forhold:* Således som det også under mine interviews ofte blev anført, ønskede man, at der i højere grad blev taget hensyn til grønlandske forhold, levevis og klima, – at den grønlandske befolkning blev draget mere ind i beslutningsprocessen, f. eks.

ved etablering af en bedre kommunikation mellem kommune og befolkning, – og at man i højere grad blev oplyst om rettigheder og pligter vedrørende boligstøtte, boliganvisning og boligvalg, bl. a. ved ansættelse af dobbeltsprogede medarbejdere på offentlige kontorer, GTO m. fl. Tilflyttere burde gives langt bedre orientering om de nye forhold inden tilflytningen, ydes bedre bistand efter tilflytningen og placeres i normale boliger, ikke i specielle tilflytterboliger eller -kvarterer. Man anså det endelig for ønskeligt, at der gennemførtes studierejser med undersøgelser af byggeskikken i andre arktiske områder.

2. *Bebyggelsesarten*: Man ønskede valgmuligheder i højere grad, end det er tilfældet nu. Etagehuse måtte ikke dominere nybyggeriet, og som alternativ til eenfamiliehuse efterlyste man mindre blokke, på højst tre etager og med omkring tyve familier pr. blok. Der ønskedes typehuse egnet for store familier.

3. *Boligens omgivelser*: Man ønskede, at husene, i højere grad end tilfældet er, placeres under hensyn til terræn, specielt afvandingsmuligheder og fugtighed i jorden, – en henstilling, som erfaringerne fra min undersøgelse ofte viste var yderst relevant. Man ønskede fortove anlagt langs vejene, hvilket er langt mere påkrævet, end man forestiller sig herhjemme, den ret kraftige trafik i byerne taget i betragtning, ikke mindst af tunge, brede lastvogne. „Biler er så hårde, mennesker er så bløde“, – og om vinteren er de isglatte

snevolde langs vejene rene dødsfælder at gå på, med risiko for at falde og skride lige ind under en passerende vogn.

4. *Fællesanlæg*: Legepladser er vigtige og bør etableres fra starten og være differentierede under hensyntagen til alder, aktiviteter og årstid. Der var delte meninger om behovet for fælleslokaler, og man opfordrede da også til, at dette behov blev nærmere undersøgt.

Godthåb.

Fot. Ole Berg (1970).

5. *Boligen*: Sådan som det også vil fremgå af en analyse af brugernes kommentarer i en følgende artikel, var der udtalt ønske om en forbedring af forholdene omkring bl. a. mulighed for personlig hygiejne i eenrum, plads til udendørsgarderobe og opbevaring af grønlandsk proviant.
6. *Materialer og farver m.v.*: Der var generel utilfredshed med valget af sorte og grå farver. Og erfaringer har vist, at et mere effektivt tilsyn ikke mindst med isolering og vindtætning var ønskeligt.
7. *Oplysningsarbejde*: Man ønskede forbrugervejledning udarbejdet, både med hensyn til boligvalg, boligbrug, beboeres rettigheder og pligter og husorden samt om, hvad de forskellige institutioner tager sig af, og hvor man kan få besked. Man ville tilskynde til oprettelse af lejerforeninger med dobbeltsproget normalvedtægt som basis for de lokalt tilpassede vedtægter. I

aktuel fortsættelse heraf anførtes et ønske om, at der snarest i alle byerne oprettedes en stilling for en dobbeltsproget grønlander, uddannet i samfundsspørgsmål og med funktion som mellemlid mellem borgere og administration, en boligkonsulent, som jeg personligt tror vil kunne yde en stor indsats i hele denne udviklingssektor.

Denne ret indgående gennemgang af konklusionerne fra Boligseminaret i 1970 har jeg foretaget med velberådet hu, idet jeg mener, det er vigtigt, at langt flere får kendskab til den store interesse og ildhu, hvormed kvindeforeningerne i Grønland går ind også for denne sag. For mig var det naturligvis en stor glæde at høre mange af de tanker, som de enkelte husmødre under mine interviews fremførte, nu formuleret af deres repræsentanter.

I en følgende artikel vil jeg fremlægge dele af min boligundersøgelses konkrete resultater.